

Олександр Олександрович **БРИГІНЕЦЬ**

д.ю.н., доцент, професор кафедри, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566>
e-mail: BriginetsO@meta.ua

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті констатується, що в нашій державі відсутнє кодифіковане законодавство, яке б регулювало правові відносини у глобальній мережі. Існуючі нормативні акти регулюють лише окремі аспекти функціонування мережі. Захист авторського права є одним із найпріоритетніших напрямів у галузі охорони й захисту інтелектуальної власності в умовах розбудови інформаційного суспільства. Від того, наскільки юридично професійно й ефективно буде сформовано правові механізми захисту авторського права, залежить майбутнє нашої держави.

Ключові слова: авторське право, інформаційне суспільство, захист авторського права, автор, твір

ВСТУП

Сучасний інформаційний простір, який не визнає державних кордонів, є не тільки найефективнішим місцем розповсюдження інформаційних ресурсів накопичених людством, а й сприяє розвитку людства. У глобальній мережі будь-який твір можна викрасти й поширити, оскільки мережа передбачає вільне копіювання інформації без додаткових угод та юридичних дій. У такій ситуації єдиною перешкодою є інститут авторського права. Але в нашій державі відсутнє кодифіковане законодавство, яке б регулювало правові відносини у глобальній мережі. Існуючі нормативні акти регулюють лише окремі аспекти функціонування мережі. Але стрімкий інтелектуальний розвиток суспільства можливий лише тоді, коли для його підтримки створена відповідна ефективна правова система охорони й захисту об'єктів інтелектуальної власності та прав авторів. Захист авторського права є одним із найпріоритетніших напрямів у галузі охорони й захисту інтелектуальної власності в умовах розбудови інформаційного суспільства. Від того, наскільки юридично професійно й ефективно будуть сформовані правові механізми захисту авторського права, залежить майбутнє нашої держави як геополітичної сутності, яка характеризується суверенітетом, незалежністю й самостійністю у зовнішніх і внутрішніх справах [1] та яка прагне розбудувати суспільство на основі загальноновизнаних демократичних цінностей.

МЕТА статті – визначення особливостей захисту авторського права в умовах розбудови інформаційного суспільства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дана робота базується на працях вітчизняних і закордонних вчених, а також на матеріалах періодичних видань, статистичних збірниках. У проведенні дослідження використовувалися методи аналізу й синтезу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогодні глобальна мережа істотно випереджає

вдосконалення нормативних правових актів, необхідних для врегулювання суперечок, що виникають. Правові проблеми в мережі стають усе більш актуальними. З використанням глобальної мережі безпосередньо пов'язані: можливість безконтрольного поширення шкідливої інформації, проникнення у системи управління, порушення авторського права, що, безсумнівно, вимагає уваги до питань інформаційного захисту. Чинне законодавство нашої держави показує, що розвиток глобальної мережі стимулює прискорене формування нових елементів вітчизняної нормативної бази. Швидке зростання мережі створює значні проблеми у визначенні того, які органи мають розглядати спори пов'язані з проблемами у мережі і яке право підлягає застосуванню [2].

Найбільш поширеним порушенням авторського права є розміщення об'єктів, що охороняються авторським правом у глобальній мережі, що не враховує положень про їх охорону. У таких випадках мережа надає широкі можливості для безконтрольного використання й поширення таких об'єктів. Передбачається, що всі користувачі мережі, які розміщують будь-яку інформацію, що є зареєстрованим об'єктом авторського права, зобов'язані отримувати письмову згоду в офіційних власників на публікування, використання і відтворення такої інформації. Але це відбувається досить рідко. У результаті, у глобальній мережі знаходиться величезна кількість книг, статей та журналів, фотографії, розміщених без згоди автора або без посилання на нього, а часто й зовсім під чужим авторством. У більшості випадків, власники сайтів просто копіюють інформацію для власного, або, навіть, для загального користування. У глобальній мережі досить часто порушується авторське право шляхом створення нових сайтів та способів для використання і відтворення об'єктів інтелектуальної власності. З технічного боку мережа та комп'ютерні технології дозволяють завантажувати й легко змінювати літературні твори, змінювати назви аудіо або відео матеріалів, а також легко поширювати об'єкти інтелектуальної власності мережею. У глобальній мережі будь-який твір можна викрасти й поши-

рити, оскільки мережа передбачає вільне копіювання інформації без додаткових угод та юридичних дій. У такій ситуації єдиною перешкодою є інститут авторського права.

У цивільному праві під захистом авторського права розуміється сукупність заходів, спрямованих на визнання або відновлення авторського права й захист інтересів правовласників у разі порушення або оскарження. У поняття захисту авторського права входить низка правових інститутів. Зокрема, ними виступають суб'єкти захисту авторського права, тобто безпосередні носії цих прав, особи, які порушують, об'єкти безпосереднього захисту [3]. Авторським правом називається сукупність наданих автору прав, необхідних для охорони інтересів, що виникають у зв'язку зі створенням твору і використання його суспільством [4].

У нашій державі авторське право не вимагає обов'язкової державної реєстрації чи будь-якого іншого спеціального оформлення. Хоча така реєстрація була б додатковим захистом вашого авторського права. Свідоцтво про реєстрацію авторського права, видане Міністерством економіки України, є найбільш значущим доказом приналежності авторських прав. Для позначення авторського права у публікаціях використовується знак охорони авторського права, після якого вказується ім'я автора та рік публікації твору. Саме Міністерством економіки України зараз приймаються заявки про реєстрацію авторського права на твір та договорів, які стосуються права автора на твір, заявки на отримання контрольних марок та про внесення відомостей до Реєстру виробників та розповсюджувачів програмного забезпечення, а також документи про передачу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що охороняються на території України, та про видачу ліцензій на використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Важливо також усвідомлювати різницю між такими поняттями, як охорона авторського права і його захист. Під охороною розуміється встановлення всієї системи правових норм, спрямованих на дотримання прав авторів і їх правонаступників. Тоді як захист – це сукупність заходів, метою яких є відновлення і визнання таких прав у разі їх порушення. Захисту підлягають як порушені особисті немайнові, так і виняткові права [5]. Відмітимо, що вітчизняне законодавство виділяє такі основні способи захисту авторського права: адміністративний, кримінальний та цивільний, який є найефективнішим для автора. Слід враховувати ту обставину, що авторське право є частиною цивільного права. У такому випадку захист здійснюється за допомогою пред'явлення позову до суду. Діє спеціальний порядок припинення порушень авторського права та (або) суміжних прав із використанням глобальної мережі відповідно до ст. 52-1 Закону України «Про авторське право та суміжні права». У разі порушення будь-якою особою авторського права та (або) суміжних прав, вчиненого з використанням глобальної мережі, особа, права якої були порушені, має право звернутися до власника вебсайту або вебсторінки, на яких розміщена або в інший спосіб використана відповідна електронна інформація, із заявою про припинення порушення. Якщо вимога залишається без задоволення, можна звернутися за захистом свого порушеного права

до суду. Важливими доказами авторства в суді є такі матеріали: свідоцтво про авторське право; фіксоване звернення до суб'єкта, що порушує авторське право, зі спробою досудового врегулювання спору; експертиза на тотожність або схожість творів, виконана відповідним експертом; підписані ліцензійні договори з чітко визначеними сумами (винагородами) за використання цього об'єкта авторського права [4].

Глобальна мережа мало досліджена з погляду юридичної специфіки відносин, що виникають у зв'язку з її існуванням і практичним використанням. Для належного захисту авторського права потрібно розуміти, що інформація, що розміщується у глобальній мережі часто є твором, а значить повинна відповідно до норм чинного законодавства захищатися авторським правом. Базовою умовою для охорони авторських прав, є закріплення об'єктів інтелектуальної власності, у будь-якій матеріальній формі. Публікуючи твори у мережі, ми закріплюємо їх на носії, адже вона є системою, що надає можливість для збереження великих масивів даних.

Досить часто у публічній сфері висловлюється позиція стосовно відсутності необхідності стримувати розвиток світового співтовариства шляхом обмеження доступу всіх користувачів мережі до об'єктів авторського права, адже дотримання авторського права у глобальній мережі буде гальмувати розвиток мережі, заважати її активному інформаційному наповненню. Але саме відсутність реального захисту прав нерідко утримує авторів від розміщення у мережі своїх матеріалів. І якщо з юридичного боку не вжити відповідних заходів, то багато авторів просто не будуть надавати доступ до власних матеріалів, що є об'єктом авторського права. Дана ситуація не може залишитися без уваги суспільства, а значить і без відповідного нормативного регулювання у даній сфері [6; 7].

Реалізуючи захист авторського права в умовах розвитку сучасного інформаційного суспільства не потрібно забувати, що вмістити інформацію у глобальній мережі в рамки досить складно, адже із самого початку ніхто не міг навіть спрогнозувати, що мережа зросте до таких розмірів. Звичайно, неможливо регулювати саму мережу, але можна те, що відбувається всередині. На сьогодні захист авторського й суміжних прав у глобальній мережі вкрай необхідний, адже щодня у величезних кількостях відбувається незаконне копіювання і використання результатів інтелектуальної діяльності, у результаті чого порушуються права багатьох суб'єктів цивільного права. Вважаємо, що лише готовність суспільства прийняти ті чи інші інноваційні перетворення здатна сформувати чітку політику законодавців і самого суспільства у сфері належного захисту авторського права у сучасних умовах розвитку нашої держави.

ВИСНОВКИ

Отже, захист авторського права визначається як сукупність заходів, спрямованих на відновлення або визнання авторського й суміжних прав та захист інтересів їх володарів у разі їх порушення або оспорування. У нашій державі в умовах розвитку ринкових відносин, авторське право поступово стає одним із найбільш конкурентоспроможних товарів на зовнішньому і внутрішньому ринку. У зв'язку з цим зростає

актуальність формування ефективного механізму правової охорони відповідного права. У сучасних умовах не всі можливості захисту авторського права, перед-

бачені чинним законодавством нашої держави, застосовуються на практиці, особливо це стосується захисту авторського права у сучасному інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
2. Bryhinets O., Shapoval R., Bakhaieva A., Pchelin V., Fomenko A. Problems of intellectual property in the national security system of the country, *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2021. № 8(3). pp. 471–486. URL: [https://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.3\(30\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.3(30))
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435–ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Про авторське право й суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
5. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності: Угода, Міжнародний документ від 15.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text
6. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року: Конвенція, Міжнародний документ, Декларація від 06.09.1952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text
7. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів: Конвенція, Міжнародний документ від 24.07.1971. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text

References

1. The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of 28.06.1996 № 254k / 96–VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (in Ukrainian).
2. Bryhinets O., Shapoval R., Bakhaieva A., Pchelin V., Fomenko A. Problems of intellectual property in the national security system of the country, *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2021. № 8(3). pp. 471–486. URL: [https://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.3\(30\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.3(30))
3. Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine of 16.01.2003 № 435–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. (in Ukrainian)
4. On copyright and related rights: Law of Ukraine of 23.12.1993 № 3792–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (in Ukrainian).
5. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: Agreement, International Document dated 15.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text (in Ukrainian).
6. World Copyright Convention of 1952: Convention, International Document, Declaration of 06.09.1952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text (in Ukrainian).
7. Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works: Convention, International Document of 24.07.1971. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (in Ukrainian).

Oleksandr BRYHINETS

Doctor of Legal Sciences, Associate Professor, Professor of department, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4058-7566>
e-mail: BriginetsO@meta.ua

PECULIARITIES OF COPYRIGHT PROTECTION IN THE CONDITIONS OF DEVELOPING THE INFORMATION SOCIETY

The paper states that in the global network, any work can be stolen and distributed, because the network provides free copying of information without additional agreements and legal actions. In this situation, the only obstacle is the institution of copyright. But in our country there is no codified legislation that would regulate legal relations in the global network. Existing regulations regulate only certain aspects of network operation. Copyright protection is one of the highest priorities in the field of protection and enforcement of intellectual property in the development of the information society. The future of our state also depends on how legally professionally and effectively the legal mechanisms of copyright protection will be formed. It is determined that the global network is significantly ahead of the improvement of regulations necessary to resolve disputes that arise. Legal problems in the network are becoming increasingly important. The most common copyright infringement is the placement of copyrighted objects on the global network, which does not take into account the provisions on their protection. Copyright protection is defined as a set of measures aimed at restoring or recognizing copyright and related rights and protecting the interests of their owners in the event of their infringement or challenge. In our country, with the development of market relations, copyright is gradually becoming one of the most competitive goods in foreign and domestic markets. In this regard, the urgency of forming an effective mechanism for legal protection of the relevant law is growing. The importance of the problem of copyright protection is that not all possibilities of copyright protection provided by the current legislation of our state are applied in practice, especially in the protection of copyright in the modern information society.

Keywords: *copyright, information society, copyright protection, author, composition*